

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1998, 18e jaargang nr. 4

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1998, 18e jaargang nr. 4

Bij de voorpagina

Sinds vele jaren organiseert het jeugdwerk van Rijckholt rond Kerstmis een herdertjes-tocht. De foto is gemaakt tijdens de tocht in 1990. Robert Klinkenberg, toen drie maanden oud, was het kerstkindje. Op de foto ziet u verder Miranda Rempelberg als de engel, Linda Sijstermans als Maria en Eloy Pleunis die de rol van Jozef vervult.

Voorwoord redactie

Nog een paar dagen en dan hebben we het natste jaar van de eeuw achter de rug, als 1999 tenminste een beetje wil meewerken. De laatste jaren stonden overigens bol van klimatologische rekords: de natste, droogste, koudste, warmste, en alles wat u maar in deze zin bedenken kunt, hebben we mogen meemaken. Alleen de kometen en sterrenregens lieten het afweten. Wist u overigens al dat 1999 een bijzonder jaar is voor onze streken? We kunnen op nog geen 200 kilometer zuidwaarts een totale zonsverduistering meemaken. Niet zo maar een stukje uit de koek, dat hebben we vaker gezien, maar de hele koek weg. Dat is in deze streek nog nooit vertoond en niemand van ons, ongeacht zijn of haar leeftijd zal dat hier nog ooit meemaken.

Ieder jaar heeft wel iets bijzonders. Er valt altijd wel wat te vieren. Zo stond bijvoorbeeld precies 10 jaar geleden in dit voorwoord een foto van Harrie Goessens, de nieuwe voorzitter van Grueles. Harrie is ongeveer precies 10 jaar nieuwe voorzitter van Grueles. Dat had u niet gedacht. Wij vinden een felicitatie op zijn plaats. Dat je nog lang nieuwe voorzitter van Grueles zult zijn, Harrie. Op je gezondheid.

Wat ook steeds rond deze tijd het geval is, is dat dit nummer het laatste nummer van het jaar is. U weet het wel. Acceptgirokaarten en zo. Als u op een andere manier betaalt, wat mogelijk is, laat ons dan wel weten wie u bent. Grueles vindt het natuurlijk aardig om f 22,50 te ontvangen (het mag overigens ook iets meer zijn), maar wil toch graag weten naar wie het tijdschrift gestuurd moet worden. Voor wat, hoort wat.

Zaolige Kiësmes
Zaolige Nejaor

De redactie

Milke

't Wäor 'nne sjoene naojaorsdäog ién 1913. Op m'n kloompe leep ich 't duerp aof. Mōjjer haw ôs oét 't véld gehaold. Mil van de Boëre wäor gesjtoërve. E päor daog geliéje haw 'm 'n mōk gesjtoëke. Daovaan haw 'r vëul koërts krège. Wie 't neet bëter goûng en 't gister sjlêch wäor, zién vëul lûij op bëjwëg gewès nao 't Zjwert Kruús ién Wiék. Aandere goûnge vuur 'm bèje ién Riékelt. Dizze muerge ês 't daan toch gebëurd. Omdat 'r zoe érg vergëve wäor, hèt me besjloëte vuur hëum hûi nog, d'n èigensten däog, te begraove. Mèt de hermenie, oe Mil, es dirrekteur, zoe vëul vuur gedoën haw.

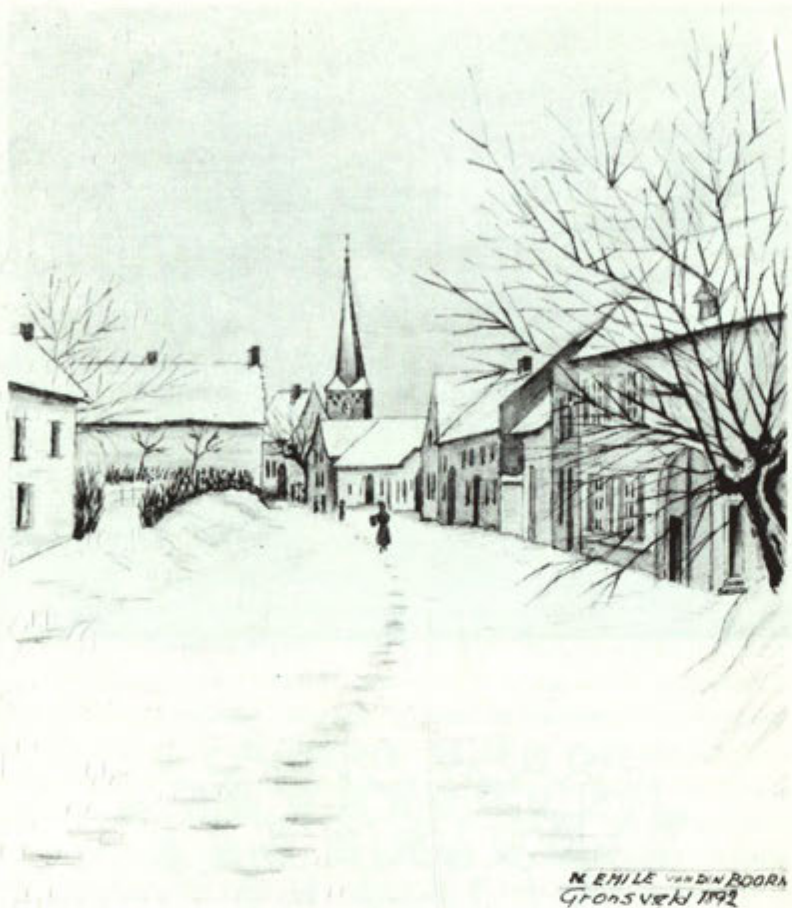
Van alle kaante woerte de joûnges bié-èn gerope. Mil, dè vaanaof z'nne trouw aon de Sjäonderwëg woende, zoûw bié Yngelke wörde aofgehaold. Wie ich zoe 't duerp aofleep, zaog ich uüveraaf de lûij oppe sjtraot sjoën. Lena van d'n Haos en dy van Greetsje, allebej mèt de sjollek aon, sjoûnge te buûke. Bié Pieterke wäor de oûsker onder de poért geväore. Vuur 't wérk wäor noé éffe gèinen tiéd. Nog e sjtök wyjer sjoûng Bèr van Myngelske vuur 't wérkes te klasjenere mèt Bèrke van de Boere. En ekerèin hoert ich kalle uüver Mil, wie érg dat 't wäor dat hër mèt z'n 42 jaor al gesjtoërve wäor en wat 'r neet allemaol vuur 't duerp en de hermenie betèikend haw.

Mil wäor 'nne Belsj. Vuur dat hër nao Groéselt kaom, woende hër ién Lûik. Ién deens haw 'r rûizing gehad mèt 'nnen offeseer. Mil haw dè daobié op z'n moûjl gehouwe. Wie ze hëum daovuur hawwe wëlle vaszitte, ês 'r nao z'nne noonk Eugène ién Groéselt gevlöch. Eugène van de Boere woende onder ién 't duerp, ién 't hoés "bié de bōrger", wie de lûij zaagte. Dao wäor oûch Mil ze vajjer geboëre.

Mil kaom oét 'n hermeniesfemiélie. Noonk Eugène wäor al van 1842 bié de hermenie. Ién 1895 woerd 'r vuurzitter. Oûch versjeje aander noonke van Mil wäore vuurzitter gewès. 't Kôs daan oûch neet anders of Mil, dè ién Lûik ién de kepel haw gesjpëuld, goûng bié de hermenie. Neet lang denao woerd 'r dirrekteur.

1903. Harmonie van Gronsveld. In de tuin van de paters Dominicanen te Rijckholt.
1 Chrit Houben 2 Vëus Houben 3 Wöm Berchmans 4 Math Martens 5 Bèr Martin 6 Zjang Houben 7 Pie Mingels 8 Eugène van den Boom (zoon van de burgemeester) 9 Louis Jansen 10 ? 11 Zjoke Pinckaers 12 Bèrke Clairbois 13 Kobus Houben 14 Bèr Houben 15 Pieke Waber 16 Math Martin 17 Bèr Roosen 18 Frans Roosen 19 Bèr Martin 20 Zjang Spronck 21 Lambèr Deliège 22 Vëus Halders 23 Zjang Janssen 24 Nikkela Janssen 25 Naadsje Pieters 26 Bertsje Martin 27 Mil van den Boom 28 Zjang Clairbois 29 J. Mingels 30 A. Pumot 31 Pie Mingels 32 ?

“Oonder ién ’t duerp”, getèikend doer Emile (“Mil”) van den Boorn ién 1892

Dit sjtökske Groéselt ién de weenter leet ôs good zién wie “Oonder ién ’t duerp” mie es 100 jaor geliéje oét zaog.

Vëuraon leenks ’t hoés en de wej van de femiélie Bèr Myngels. ‘t Hoés és ién 1960 aufgebroëke. Op de wej és ién de jaore ’20 ’t hoés geboûwd oe noé de femiélie Heynen-Myngels woent.

Nëven de wej ’t hoés van de femiélie Berchmans. De vëurgiével van dit hoés zoûw nao de groete braand van 1895, dus dry jaor naodat dis tèikening és gemak, oongevèr 2,5 meter nao ater wörde verplaots. Dat woerd gedoën vuur de sjtraot te verbrejje.

De hoézer rës op d’n atergroond zoûwe ién 1895 aofbranne.

Vëul gooj muzekaante zién doér Mil bié de hermenie gehaold. Mil heel zich bié de hermenie zoeget mèt aal bezig. Wie ién Mesjtreesch de sjöttery kepot goûng, wäor Mil gaw debié vuur de uniforme te géle. Mil wäor sjriénwërker en keunssjêlder. Bekênd zién z’n tèikeninge van ’t duerp. Hër magkde oûch de koelieze van ’t toneel. Ién dy jaore és me vanoét de hermenie mèt ’t toneel begôs. Ién ’t duerp zaagte de lûi: “Mil, dè kënt aal.”

Oondertössje wäor ich bié Yngelke aonkoëme. Fonske en Pompom, zëuns van Eugène en nève van Mil, kaome zjus bié hön nao boéte. Oûch zié sjpëulde bié de hermenie.

’t Doorde neet lang of ze kôste vertrêkke. Uüver de wëg dè Mil bié ze lëve zoe dèk geloüpen haw es hër vaanoét Mesjtreesch op kaom. En weer goûnge m’n gedéchte weer truk nao vreuger.

Mil wäor vreund vaan ekerèin. Es ’r ’t duerp opkaom goûng ’r d’n dèksten tiéd uurges ién vuur zich ’n tas koffie te dreinke of e sjtök vlaoj te ète. Mil verhoûng zich vuur krössjelevlaoj. Daan pagkde hër de keender op z’nne kneej en vroeg: “Kêns te good zyng, menneke?” Zoe woerte de keender al joonk vuur de hermenie getes.

Dat alles wäor noé òm. Mil wäor vertrokke vuur z’nne lêste gaank. De hermenie sjpëulde d’n doejemarsj. De manslûi, dy langs de kaant sjtoûnge, naome d’n hood aof.

Oppe kërkef aonkoëme woërd Mil drek begraove, bang es me wäor vuur ’t vergif oe ’r aon gesjtoürve wäor. D’n deens és d’n dāog denao gehawe.

En de hermenie? Dy mos wyjer, oûch zonder Mil.

Piet Daemen

Gronsveld en Rijckholt tijdens de Eerste Wereldoorlog

Op 11 november jl. is in diverse Europese landen het feit herdacht dat de Eerste Wereldoorlog, ook wel de Grote Oorlog genoemd, tachtig jaar geleden beëindigd werd. Ondanks het feit dat deze oorlog miljoenen mensenlevens heeft gekost door veldslagen en ziekten en dat hierdoor de kiem werd gelegd voor de Tweede Wereldoorlog, weten de meesten onder ons weinig of niets van deze oorlog. Gebrekkige communicatiemiddelen en onjuiste informatieverstrekking (propaganda) destijds, en de neutraliteit van Nederland, zijn hiervan enkele oorzaken.

Hoewel Nederland neutraal bleef, heeft de Eerste Wereldoorlog wel degelijk zijn sporen in ons land achter gelaten. Naast politieke en economische problemen, was vooral het menselijk leed van deze oorlog in ons land merkbaar. Ook Gronsveld en Rijckholt werden hiermee geconfronteerd. De ellende leverde voor Gronsveld een gedenkwaardige gebeurtenis op. Alvorens hier verder op in te gaan, geven wij eerst een impressie van de oorlog die aanleiding was tot deze historische gebeurtenis.

Inleiding tot de Eerste Wereldoorlog

Sedert begin deze eeuw bestond Europa door militaire verdragen en ententes uit twee groepen mogendheden, namelijk de Triple Alliantie (waaronder Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Turkije en Bulgarije) en de Triple Entente (waaronder Frankrijk, Groot-Brittannië, Rusland, Servië en België). In beide kampen was verdeeldheid ontstaan over internationale afspraken. Van deze verdeeldheid maakte Oostenrijk-Hongarije, destijds één monarchie, gebruik om Bosnië-Herzegovina in te lijven. Deze annexatie leidde tot grote woede bij diverse landen van de Triple Entente. Met name bij Servië werd het nationalisme hierdoor sterk aangewakkerd en zo ontstond de Groot-Servische Beweging.

Op 28 juni 1914 werd de Oostenrijkse troonopvolger in Sarajevo vermoord. De moord werd opgeëist door de Groot-Servische Beweging. Oostenrijk-Hongarije verklaarde Servië de oorlog. Hierop mobiliseerde Rusland. Deze mobilisatie had tot gevolg dat de militaire verdragen met de bondgenoten Frankrijk en Groot-Brittannië in werking traden. Duitsland stelde als Oostenrijks bondgenoot een ultimatum aan Rusland en Frankrijk. Hieraan gaven beide landen geen gehoor. Dit had tot gevolg dat Duitsland op 1 augustus 1914 Rusland en op 3 augustus 1914 Frankrijk de oorlog verklaarde.

Duitsland stelde België op 2 augustus 1914 een ultimatum om een vrije doortocht naar Frankrijk te verkrijgen. Als bondgenoot in de Triple Entente moest België dit weigeren. Dit had tot gevolg dat op 4 augustus 1914 Duitse troepen over de Belgische grens trokken. België werd hierdoor betrokken bij de oorlog. Deze actie leidde er toe dat Groot-Brittannië nog diezelfde dag Duitsland de oorlog verklaarde.

Na diverse bemiddelingspogingen van de Verenigde Staten, zou ook dit land vanaf april 1917 deelnemen aan de oorlog, door zich als bondgenoot aan te sluiten bij de landen van de Triple Entente (ofwel de geallieerden).

De vluchtelingenstroom

Visé was de eerste stad waar de Duitse soldaten weerstand ondervonden van Belgische troepen. Om de oprukkende Duitse legers tegen te houden, maakten de Belgen gebruik van een natuurlijke barrière, de Maas. Belgische troepen hadden de brug over de Maas opgeblazen. Uit woede staken de Duitsers tientallen huizen in brand en voerden executies uit. Zo werden onder andere de pastoor en de burgemeester van Visé geëxecuteerd. De Duitsers voerden ook represailles uit in Moelingen en Berneau. In deze plaatsen werden eveneens woningen in brand gestoken en burgers geëxecuteerd. Zo werden in Moelingen en Berneau respectievelijk 94 en 138 inwoners op beestachtige wijze vermoord. De represailles in Moelingen waren vanuit Eijsden waarneembaar.

Door dit oorlogsgeweld ontstond er onder de Belgische bevolking grote onrust. Vanaf de eerste gevechtsdagen leidde dit tot een grote vluchtelingenstroom. Doordat Frankrijk in ooflog was met Duitsland, lag een vlucht naar het neutrale Nederland voor de hand. Vanaf begin augustus 1914 arriveerden inwoners van Visé en omstreken in Gronsveld en

Rijckholt. De plaatselijke autoriteiten waren door deze komst niet echt verrast, omdat een vluchtelingenstroom vanuit het zuiden al was aangekondigd door de Nederlandse regering.

Nadat het Belgische leger door de Duitsers naar westelijke richting werd gedreven, kwamen ook uit andere delen van België vluchtelingen naar Nederland. Het naar de Westhoek gedreven Belgische leger sloot zich aan bij de Britse en Franse troepen, die aldaar achter de rivieren de Ieperlee en IJzer lagen verschanst. Met gebruikmaking van deze natuurlijke barrières en het onder water zetten van het gebied ontstond hierdoor een sterke verdedigingslinie. Dit blijkt uit het feit dat de Duitsers hier voor het eerst tot staan werden gebracht. Het oorlogsgeweld tussen de strijdende legers barstte vanaf dat moment in alle hevigheid los. Een strijd die meer dan vier jaren zou duren. Het strijdgewoel leidde ertoe dat ook burgers uit Noord-Frankrijk naar Nederland vluchtten. Dit verklaart de Franse vluchtelingen in Gronsveld en Rijckholt.

Later toen de oorlog in volle gang was, ontstond er een andere groep vluchtelingen. Rond 1916 slaagden veel Belgen en Fransen er in om over de goed bewaakte en veelal gebarricadeerde grens in Nederland te komen. Zij vluchtten om aan Duitse en Oostenrijkse dwangarbeid te ontkomen.

Opvang vluchtelingen in Gronsveld en Rijckholt

De Nederlandse gemeenten, waaronder Gronsveld en Rijckholt, werden door het Ministerie van Binnenlandse Zaken aangeschreven om de vluchtelingen op te vangen. De gemeenten moesten maandelijks een lijst opstellen van ingekomen en vertrokken vreemdelingen, om een inzicht te krijgen in het aantal vluchtelingen en hun achtergrond. De gemeenten moesten ook zorg dragen voor gaarkeukens en noodhuisvesting. In Gronsveld werden vluchtelingen ondergebracht in de lagere school, in het gemeentehuis (thans woning familie Van Baal-Roosen, Rijksweg 66) en in het kasteel. In Rijckholt vonden vreemdelingen onderdak in het klooster van de paters Dominicanen en in het kasteel. In het kasteel zaten vluchtelingen uit Lille, Roubaix en Valenciennes. De Belgische vluchtelingen waren veelal afkomstig uit de Waalse driehoek Visé-Malmedy-Namen. Inwoners van Gronsveld en Rijckholt hielpen met het maken van noodbedden door zakken te vullen met stro. Hulp van buitenaf kwam er van

vluchtelingencomités, van het Rode Kruis Maastricht en van Nederlandse militairen. De soldaten lagen in de lagere school van Gronsveld. Hier was ook een noodhospitaal ingericht.

Omdat de geboden huisvesting al snel te klein was, werd een beroep gedaan op de plaatselijke bevolking. Woonkamers en cafés werden ingericht als noodhuisvesting. De vluchtelingen sliepen ook hier op strozakken. Ook sanitaire voorzieningen waren een probleem. Water moest worden gehaald uit putten en toiletruimte was schaars. Vluchtelingen moesten hun behoeften doen in de huisweide. In de lagere school, onder de poort van café De Keizer (thans Rijksweg 79) en bij Zjoke Reintjens (thans Rijksweg 89) waren gaarkeukens ingericht voor ingekwartierde Nederlandse soldaten en vluchtelingen. Dit betekende niet dat vluchtelingen voor eten en drinken uitsluitend waren aangewezen op gaarkeukens. Deze primaire levensbehoeften kregen zij veelal van de inwoners waar zij waren opgevangen. Hoewel het voedsel op de bon was, werden etenswaren door Gronsveldenaren en Rijckholtenaren veelal zelf geproduceerd, waardoor een tekort aan voedsel vrijwel niet voor kwam.

Bij de familie Geel Dassen was de Waalse familie Degueldre ondergebracht.

Oorlog 1914 – 1918. Belgische vluchtelingen in kasteel Gronsveld.

Omdat Pieterke Bouchoms en zijn zoons Drik en Zjëun redelijk Frans spraken, traden zij op als tolk. De dochter van familie Degueldre, Germaine genaamd, kwam hierdoor met de kinderen Bouchoms in contact. Na de oorlog kwam zij nog regelmatig op bezoek bij haar vroegere gastgezin. Germaine kreeg een relatie met Pieterkes zoon Zjëun. Enige jaren later trouwden ze.

Het openbare leven in Gronsveld en Rijckholt tijdens de Eerste Wereldoorlog

Hoewel Nederland neutraal bleef tijdens de Eerste Wereldoorlog, ondervond het openbare leven toch de nodige hinder. Doordat de lagere school in Gronsveld was ingericht als gaarkeuken, noodhospitaal en huisvesting voor vluchtelingen en Nederlandse militairen, kon tijdelijk geen les worden gegeven aan de kinderen van Gronsveld en Rijckholt. Ook het houden van openbare festiviteiten werd op grond van solidariteit verboden. Dit betekende dat tijdens de jaren '14-'18 kermis en Bronk niet werden gevierd. Zelfs de Sacramentsprocessie vond tijdens de oorlogsjaren niet plaats. De enige processie die wel doorgang vond, was die tijdens de Kruisdagen, die op maandag, dinsdag en woensdag vóór Hemelvaart plaatsvindt. Kerkelijke feestdagen werden, zij het bescheiden, gevierd. Aan activiteiten die wel plaatsvonden, konden de vluchtelingen deelnemen.

Een vluchteling die stierf, werd begraven op het kerkhof te Gronsveld. Waarschijnlijk was op het kerkhof hiervoor een speciale plaats gereserveerd, omdat na de oorlog de stoffelijke resten werden herbegraven in de plaats waar hij of zij vandaan kwam. Ook wanneer een vluchteling stierf, luiden de kerkklokken.

De Spaanse griep

Op 2 april 1917 raakte de Verenigde Staten betrokken bij de oorlog. Van overzee kwamen Amerikaanse soldaten in groten getale en voorzien van groot oorlogsmaterieel. In de overvolle schepen brachten de Amerikaanse soldaten echter ongewild een griepvirus met zich mee dat miljoenen levens zou eisen. Het griepvirus was ontstaan op een varkensfokkerij in de Amerikaanse staat Kansas. Iemand die besmet raakte met het virus kreeg hoge koorts, stekende pijn in spieren en gewrichten, zware hoofdpijn of longontsteking. Met name deze laatste aandoening had veelal de dood tot gevolg. Hoewel deze ziekte in de hele wereld heerste, maakten de kranten

Oorlog 1914 – 1918. Belgische vluchtelingen in kasteel Gronsveld.

voor het eerst melding van deze mysterieuze ziekte toen de Spaanse koning, de ministers en een derde van het Spaanse volk in mei 1918 getroffen werden door een onbekende koorts. Sedertdien wordt deze koorts de Spaanse griep genoemd. De epidemie heeft naar schatting twintig tot veertig miljoen mensenlevens geeist. Van de zestigduizend Amerikaanse soldaten die zouden sterven in de Eerste Wereldoorlog, stierven er maar liefst veertigduizend aan de Spaanse griep.

De Spaanse griep leidde in Nederland voor het eerst tot veel slachtoffers in de vroege zomer van 1918. In november van dat jaar bereikte de epidemie in ons land haar hoogtepunt. In die maand stierven in ons land 17.000 mensen. Ook Gronsveld en Rijckholt ontkwamen niet aan de griep. Zowel vluchtelingen als dorpsgenoten werden besmet. Of deze ziekte in onze dorpen werd overgebracht door vluchtelingen, zoals in het verleden vaak werd verondersteld, is niet zeker. De Spaanse griep heerste immers ook in landen waar geen Franse of Belgische vluchtelingen waren ondergebracht. De griep duurde gemiddeld een week. Niet zelden ontstond binnen een tot twee dagen een viruslongontsteking. Deze longontsteking leidde meestal in drie tot vijf dagen tot de dood.

Uit interviews met diverse dorpsgenoten die de Eerste Wereldoorlog (bewust) hebben meegemaakt, bleek inderdaad dat de Spaanse griep in diverse Gronsveldse en Rijckholtse gezinnen slachtoffers heeft gemaakt. Zo is bekend dat Lena Schiepers, Lena Caelen, Wilhelm van den Boorn (van Bërke), Haj Caelen (van de Vrieje), Lena Jaspars en een jongeman Scheepers uit Rijckholt zijn overleden aan de griep. Ook uit de vluchtelingenregistratie van de gemeenten Gronsveld en Rijckholt blijkt dat het sterftecijfer in de periode juli - november 1918 hoger was dan in de voorgaande vier jaren.

In november 1918 was ook in Gronsveld en Rijckholt het aantal sterfgevallen zodanig hoog dat er niet meer werd "geloüwd" als iemand gestorven was. Als een vluchteling stierf, deed de dienstdoende huisarts hiervan aangifte bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Om besmetting zoveel mogelijk te voorkomen werd de lagere school gesloten. De artsen in die tijd probeerden de ziekte onder andere te bestrijden door aderlating. Zij hoopten dat door het bloedverlies het virus uit het lichaam verdween. Eén van de geïnterviewden vertelde dat de griep ten einde was wanneer een zieke bloed opgaf. Voor alle duidelijkheid wordt opgemerkt dat het virus zijn sporen in het lichaam achter liet. Slachtoffers die de Spaanse griep overleefden kregen ook na de epidemie regelmatig hoge koorts. De koorts was gelukkig niet zo hevig als ten tijde van de epidemie en werd in latere jaren met antibiotica bestreden.

Koninklijk bezoek in Gronsveld

In het najaar van 1918 kwam het einde van de oorlog in zicht. Niet alleen werden de strijdende regeringen en legers langzaam oorlogsmoe, ook de heersende Spaanse griep pleegde een zware aanslag op de manschappen. Op 1 november 1918 bezocht koningin Wilhelmina en haar gemaal prins Hendrik de vluchtelingen in Maastricht. Nadat de koningin per auto de stad had verlaten reisde zij zonder prins Hendrik, onaangekondigd af naar Gronsveld. Zij arriveerde daar tegen het middaguur. Eerst bezocht zij het noodhospitaal dat was ingericht in de lagere school aan het Kerkplein. Daarna vertrok zij met haar gezelschap richting café De Keizer, waar een gaarkeuken was ingericht en militairen waren ingekwartierd. In de gaarkeuken proefde zij van de soep. Zij verleende een ingekwartierde soldaat verlof, nadat haar ter ore was gekomen dat diens vader ernstig ziek was.

Ondanks het feit dat haar komst onaangekondigd was, hadden zich tientallen Gronsveldenaren bij café De Keizer verzameld om een glimp van de koningin op te vangen. Tijdens haar drie kwartier durende bezoek legde oud-sergeant Wackers uit waarom hem de militaire Willemsorde ten deel was gevallen.

Op de terugweg kwam zij ter hoogte van Rijksweg 22 haar man Hendrik tegen, die vanuit Maastricht kwam aangereden. Ooggetuigen verklaarden dat zij elkaar weinig te vertellen hadden. Op een korte maar heldere manier uitte Wilhelmina haar ontevredenheid over zijn afwezigheid in Gronsveld.

De redenen dat Hendrik alleen in Maastricht was achtergebleven, zullen informeel van aard zijn geweest. Duidelijk had deze stad hem meer te bieden dan ons dorp.

Met betrekking tot het onverwachte bezoek van Wilhelmina aan Gronsveld, zijn een paar kanttekeningen te maken.

Ten eerste is het vreemd dat het staatshoofd reist binnen een gebied waar een dodelijke epidemie heerst. De kans op besmetting was immers groot. Ten tweede kan men zich afvragen waarom de Koningin naar het diepe zuiden toog om vluchtelingen te bezoeken. Vluchtelingen werden immers overal in ons land opgevangen. Tenslotte is het zeer ongewoon dat de Koningin een gemeente bezoekt zonder de plaatselijke autoriteiten vooraf in te lichten. Indien een staatshoofd een gemeente bezoekt, wordt vooraf de Commissaris van de Koningin van de desbetreffende provincie officieel ingelicht. Deze licht op zijn beurt de plaatselijke burgemeester in. In zowel het archief van de gemeente Gronsveld, als in het archief van de Gouverneur staat over de komst van Wilhelmina naar Gronsveld niets vermeld. De exacte datum van het koninklijk bezoek aan Maastricht en Gronsveld hebben wij bij toeval gevonden in een brief van de burgemeester van Maastricht aan de Gouverneur. In deze brief maakt de Maastrichtse burgemeester melding van een koninklijke subsidie voor de opvang van vluchtelingen naar aanleiding van het bezoek van Hare Majesteit aan Maastricht op 1 november 1918.

Aanhouding van de Duitse keizer Wilhelm II aan de grens bij Withuis

Op 3 november 1918 tekende Oostenrijk-Hongarije een wapenstilstand met de geallieerden. Op een Duitse wapenstilstand na, was de oorlog zo goed als ten einde.

In de vroege ochtend van 10 november 1918 arriveerden de Duitse keizer, Wilhelm II, met enkele officieren aan de grens bij Withuis te Eijsden. Wilhelm vluchtte naar het neutrale Nederland, omdat de Duitse regering en legertop het vertrouwen in hem hadden verloren. Om circa 04.00 uur was de keizer met zijn gezelschap per trein vanuit Spa vertrokken richting Luik. Enkele kilometers voor Luik stapten zij om veiligheidsredenen over in auto's. Van daaruit reed men verder richting Nederlandse grens. Bij de grens werden zij staande gehouden door Gronsveldenaar Pierre Pinckaers. Pierre, wonende aan de Dorpsstraat (thans Rijksweg 139), deed dienst als

sergeant aan de grenspost. Hoewel de Duitsers zeiden dat de Nederlandse regering van hun komst op de hoogte was, hield Pierre voet bij stuk. Omdat Pierre de keizer herkende, lichtte hij per telefoon het garnizoen te Maastricht in. Vanuit Maastricht werd contact gelegd met de Nederlandse regering. Na uren overleg gaf de Nederlandse regering keizer Wilhelm II toestemming om het land binnen te komen. De keizer was inmiddels met zijn gezelschap, onder begeleiding van de Maastrichtse garnizoenscommandant Van Zijl, gearriveerd bij het station te Eijsden. In de late namiddag arriveerde vanuit Luik de keizerlijke trein, waarmee Wilhelm II richting noorden vertrok. De keizer verbleef tot zijn dood in 1943 in Nederland.

Na dit doortastende optreden aan de grens bij Withuis, werd Pierre veel gevraagd voor interviews door de (internationale) pers. Pierre wees bijna alle verzoeken af. In de pers werd hij liefkozend "de wakkere sergeant" genoemd.

Op 11 november 1918, de dag nadat onze dorpsgenoot de Duitse keizer aan de grens had tegengehouden, werd in een wagon in het bos bij Compiègne (Frankrijk) de wapenstilstand getekend tussen Duitsland en de geallieerden. De Eerste Wereldoorlog was hiermee definitief ten einde.

Een oorlog waarin ruim twintig miljoen soldaten gewond raakten en tien miljoen soldaten hun leven lieten op de slagvelden. Een oorlog die tevens enorme verwoestingen in voornamelijk Vlaanderen en Noord-Frankrijk teweeg had gebracht.

Oostenrijk-Hongarije werd opgedeeld in diverse landen, waarna op 12 november 1918 de eerste Oostenrijkse republiek werd uitgeroepen.

Daardoor ontstond een politiek vacuüm in Centraal Europa.

In 1919 werd het Verdrag van Versailles getekend, dat door Duitsland als onrechtmatig werd beschouwd. Het optimisme dat begin deze eeuw in Europa heerste, was in 1919 totaal verdwenen. Bij de vredesverdragen en de ontwikkelingen daarna kwamen de wederzijdse rancunes en onderlinge vetes sterk naar voren. In het Verdrag van Versailles kan men dan ook kiemen zien van de Tweede Wereldoorlog en de huidige strijd in delen van Oost-Europa.

Gemma Brouwers

Lucien van den Boorn

Ich sjriéf mich

Alberts

Ontleend aan de Germaanse voornaam Adelbert, wat "door adel schitterend" betekent. Verwante familienamen zijn: A(a)lbers, Albrechts, Albert, Alberti, Alberecht, Holbrechts, Holbrecht en nog 40 andere varianten.

Aldenhoven

Deze naam vindt zijn oorsprong in Aldenhoven, een plaats in de buurt van Aken of in de plaatsnaam Aldenhoven in Guigoven (Belgisch Limburg). In 1780 trouwt de uit Gemmenich (B) afkomstige Jean-François Aldenhoven met de Gronsveldse Marie Sibille Gilissen. Hij overleed in 1857. Zijn nakomelingen wonen nog in Gronsveld. Verwante namen zijn: Aldenhof(f), Aldelhof, Alderhof, Andelhof(s).

Bastiaens

Afgeleid van Sebastianus, een Griekse naam die "de verhevene, de eerwaardige" betekent. Verwante namen zijn: Bastiaensen, Bastjaans, Bastien en Bastin.

Berghmans, Berchmans

De familie Berghmans, Berchmans (in het Frans Dumont), is een van de oudste families van Gronsveld. De doopboeken van de parochie Gronsveld vermelden een Christina Berchmans in 1658. Uit de familienaam Van de Berge ontstond in de volksmond de variant Bergmans, Berchmans. Verwante namen zijn: Bergemann, Bergeman, Barchman en Bergemanne.

Blink

Ontleend aan de Germaanse voornaam Blinke. Verwante namen zijn: Blinksma en Blinxma.

Van den Boorn

Deze naam is afgeleid van de oude naam voor "bron". Hij betekent dus letterlijk "van de bron", woonachtig aan de (een) bron. Het verspringen van de r was een veel voorkomend verschijnsel in onze taal. In het Gronsvelds dialect komt het ook voor. Vgl.: mergel-méleger, orgel-ueleger, dorpel-dueleper. De naam komt in onze contreien vooral voor in Heugem en Gronsveld. In het parochieregister van Gronsveld wordt in 1656 Elisabeth van den Boorn vermeld. De familie Van den Boorn behoort dus tot de oudste Gronsveldse families. Rond 1950 woonden te Gronsveld drie families die de naam Van den Boorn droegen: de tak "van de börger", de tak "van Bërke" en de tak "van 't Mejeurke". De laatste twee hebben met eerstgenoemde één gemeenschappelijke voorvader: Winandus, geboren in 1676. De tak "van de börger" stamt af van diens oudste zoon Engelbert (1701), de tak "van Bërke" en "van 't Mejeurke" van zoon Christiaan, geb. 1720. Mathieu van den Boorn (van Bërke), geb. 1896 (slager) en Mathieu van den Boorn (landbouwer) "van 't Mejeurke" waren achterneven. Voor nadere informatie verwijs ik naar het artikel van Luc van den Boorn in Grueles, 1997, 17e jaargang, nr. 1, p. 26 t/m 37. Verwante namen zijn: Van den Borre(n), Van den Burre, Verborne en Borné.

Broers

Ook familieverhoudingen hebben geleid tot het ontstaan van een aantal familienamen. Ze schonken ons namen als: Broers, Brorens, Coezijn en Neven. "Broer" of "broeder" had in de middeleeuwen ook de betekenis van "lid van een corporatie, een gilde". Verwante namen zijn: Broeder(s), de(n) Broeder, Broere(n), Bruurs, Brieders en Brijers

Caris

Afgeleid van de Griekse, niet vaak voorkomende, voornaam Macarius, wat de "de gelukkige, de zalige" betekent. Verwante namen zijn: Karijs, Karisse, Kairis, Keeris en Kerris.

Cobben

Afgeleid van de Germaanse voornaam Kodbert of Kodboud. Verwante namen zijn o.a.: Cobbe, Cobbé en Koben.

Dautzenberg

Deze naam, die in Zuid-Limburg vaak voorkomt, kan een verbastering zijn van Trotzenberg, een oude hoeve, c.q. veldnaam bij Aken. Een tweede mogelijkheid is een afleiding van de plaatsnaam Otzenberg (Alfeld, Beieren). D'Otzenberg: van Otzenberg. De derde mogelijkheid is dat de naam is ontleend aan Auzenberg. De familienaam Auzenberg is een Zuid-Franse variant van Audenberg met als Germaanse vorm Aldenberg. Verwante namen zijn: Doutzenberg en Doutsenberg.

Dormans

Afgeleid van het Middelnederlandse dore, dure, deure = deur. Dormans is de beroepsnaam van de deurwachter, deurwaarder, portier. Verwante namen zijn: Dooreman(s), Doreman(s), Dorreman, Dorman, Dooremann en Deurmans.

Van Drongelen

Afgeleid van de plaatsnaam Drongelen in Noord-Brabant.

Erckens

Deze bekende Limburgse familienaam kan afgeleid zijn van de verkleinvorm van Adrianus: Ariaen. Hij kan ook zijn afgeleid van de korte Germaanse voornaam Erkna (=rein, echt). Verwante namen zijn: Erkens, Erkenne, Herkenne, Erkès, Herckens, Herks en Herx.

Van Eijsden

Het is duidelijk dat de stamvader van deze familie afkomstig is uit Eijsden (NL) óf uit Eisden (B).

Frederiks

Afgeleid van de voornaam Frederik. Dit is een oude Rijkholtse familie. De eerste Frederiks die wij in het parochieregister van Gronsveld aantreffen is Matthijs die in 1772 te Gronsveld wordt geboren. Na zijn trouwen verhuist hij naar Rijkholt waar in 1798 zijn eerste kind Maria Anna wordt geboren. Verwante namen zijn: Frederix, Fryderyck, Freericks en Frédéric.

Geusgens

Geusgens (Geuskens) is afgeleid van Goos, de verkleinvorm van Goswin=godsvriend. Verwant zijn: Goessen(s), Goossen(s), Geuskens en Gueuskin.

Heuts, Huits, Huyts.

Bekende Limburgse familienaam. Van de Germaanse voornaam Haito. Varianten: Heuten, Huiden, Hijts en Huiets.

In de Braek

Ontleend aan "braak" = braakland, wel omgeploegd of "gebroken", maar niet bezaaid. Verwante namen zijn: in de Braekt, van de Braek, Braeken, Braakmans, Verbraak en Verbraeken.

Klaver

Naam van de nieuwe pastoor van Gronsveld die op 25 oktober j.l. werd geïnstalleerd. Volgens mededeling van de pastoor is deze tak van de familie Klaver van Spaanse oorsprong. Een der voorvaderen was n.l. luitenant in het

leger van Alva. De naam betekent :sleuteldrager", "portier". Oorspronkelijk werd de naam gespeld als Claver.

De Kok

Een van de vele beroepsnamen. De naam kan afgeleid zijn van "kok", keukenkok maar ook van het Middelnederlandse "scarpoc" dat beul of scherprechter betekent. Enige van de vele verwante namen zijn: De Cocq, Koch, Cox, Kocken, Kochmann, De Kock, Kok, Koks en Kox.

Laumen

Deze naam komen we in de parochieregisters ook wel als Laemen tegen. Hij is afgeleid van Laurentius. Verwante naam: Laumans.

Malik

Malik is een Poolse familienaam. Hij kan afgeleid zijn van de Slavische voornaam Malomic. Een relatie met het Poolse woord "malik", de kleine, is ook mogelijk. (Mededeling van prof. Bubak van de Universiteit van Krakau). Thadeusz Malik diende in het Poolse leger dat in 1944 meevocht bij de bevrijding van ons vaderland.

Meijs (Meys)

Bekende Limburgse familienaam. Afgeleid van 1. Remigius, bisschop van Reims of van 2. de vrouwelijke voornaam Clementia. Vroeger liepen veel dienstverbanden van knechten en dienstmeiden tot Sintermeis (1 oktober).

Nelissen

Van Cornelius, vroeger een heel populaire doopnaam. Verwante namen zijn: Coorens (in Vlaanderen), Cone, Cornaert, Nelesen, Nelsen, Nielis en Nélèse.

Purnot

Ontleend aan de plaatsnaam Purnode (onder Namen). De familie kwam in het midden van de 18e eeuw uit Moelingen en vestigde zich in Rijckholt.

Rompelberg

Ontleend aan Rampeberg(h), een plaatsnaam bij Asse en Baardegem in Vlaanderen. Verwante namen zijn: Rempelbergs, Rempelbees en Rempelberg.

Scheepers/Schiepers

Afgeleid van scheper, in het dialect sjeper. Een scheper was een schaapherder. Veel grote boeren hadden vroeger een eigen kudde. Het aantal schapen was echter aan een maximum gebonden: 5 schapen per "boonder". Als een boer bijv. 30 bunder land bezat, mocht hij 150 schapen houden en hij moest voor het hoeden daarvan een herder in dienst nemen. In 1880 telde Limburg nog 55.000 schapen. Verwante namen zijn: Schaefer, Scheffer(s), Schaepkens, Schaapman en Schaap(s). In 1811 trouwt Louis Scheepers (geb. 1784 in de gemeente Heer en Keer) te Gronsveld met Maria Catharina Slenter. Hij is de bet-overgrootvader van Jan, Kees, Pim en Henk

Stoffelen

Afgeleid van Christoffel. Verwante namen zijn: Stoffels, Stoffel, Stoffelmans en Stoffelt.

Thiemann

Van de Middelnederlandse naam van een man: Tieman. Verwante namen zijn: Thiedemann, Tieman, Tyman, Tunman en Teman.

Vaessens

Afgeleid van Servatius, de eerste bisschop van Tongeren die later zijn zetel naar Maastricht verplaatste. Verwante namen zijn: Vaes, Vaesen, Faas(sen), Servaes en Vos(sen).

Warnier

Twee mogelijkheden: 1. Van het Oud-Franse "warrenier" dat "opzichter van het jachtterrein, boswachter" betekent of 2. Afgeleid van de Germaanse voornaam Wern(h)er. De eerste vermelding van de naam Warnier vinden we in de parochieregisters van Eijsden in 1617. In dat jaar wordt Wilhelmus geboren. Verwante namen zijn: Wehrens, Werres, Werry, Wagnier en Walnier.

Van Wel

Afgeleid van de plaatsnaam Well (Gelderland). "Wel" betekent "bron". Verwante naam is Van Well.

Zut

Verwijzend naar een plaatsnaam: Zuid, een zuidelijk gelegen plaats. Verwante namen zijn: Van Zuiden, Van Zuyen, Van Zuyd(t) en Van Suyt.

Gilles Jaspars

Wat maog 't zién?

Het afgebeelde voorwerp in het vorige nummer is een zeef (ziëf), waardoor men vroeger met behulp van een stamper, fruit perste. De ontstane pulp (sjpys) werd gebruikt bij het bereiden van diverse fruitvlaaien. De enige en correcte reactie kwam van Bèr Jacobs, de man van Loeke Doyen uit Cadier en Keer. Hij krijgt van de sectie een overheerlijke vlaai.

Verzoek

Helaas ontvingen wij geen enkele reactie op ons verzoek of er vrijwilligers bereid zijn te helpen bij het inrichten en opstellen van de tentoonstellingsruimte. We proberen het nog één keer! Want het zou jammer zijn als al die verzamelde voorwerpen door gebrek aan mankracht niet geëxposeerd zouden kunnen worden. Het enige wat van u gevraagd wordt, is een beetje vrije tijd.

Verder ontvingen we wel weer zeer bruikbare voorwerpen en een brief van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (L.L.T.B.) met de mededeling dat men bezig is met het verzamelen van de archieven van Boerenbond, Boerinnenbond, De Jonge Boeren en Tuindersbond. De opgeschoonde, geordende en geïnventariseerde archieven zullen uiteindelijk worden ondergebracht in het Sociaal Historisch Centrum te Maastricht. Een prima actie tot het behoud van het cultureel historisch erfgoed van de L.L.T.B. Heeft u nog interessante agrarische gegevens, neem dan contact op met Frans Huits, tel: 4081683 of John van de Weerd, tel: 3556327.

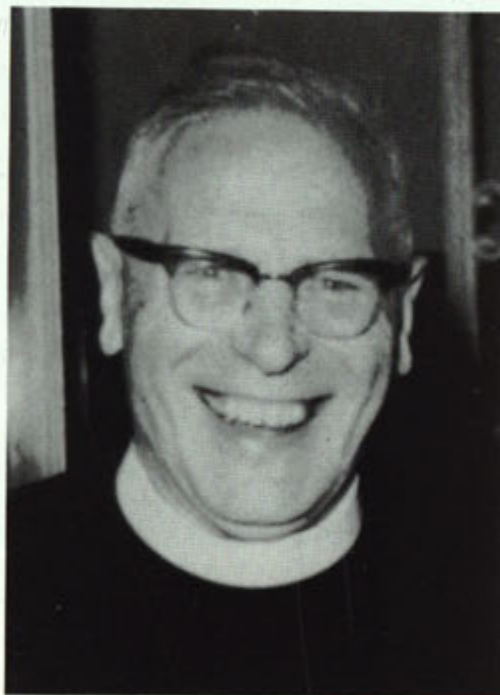

En wat maog 't zién?

Reacties op het afgebeelde voorwerp: Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld of in de brievenbus van Rijksweg 92 te Gronsveld.

John van de Weerd

Kên d'r hön nog

Deken Hoogers

Pieter Jan Joseph Hoogers werd geboren te Horst op 13 maart 1909. Zijn vader was landbouwer en eigenaar van de plaatselijke bierbrouwerij "Het Anker". Zijn moeder, afkomstig uit Schiedam, was de dochter van de eigenaar van een jeneverstokerij. Hoewel hij het Horster dialect uitstekend beheerste, sprak hij buiten zijn geboorteplaats vrijwel altijd Nederlands. Het gezin Hoogers telde, buiten Pieter, nog zes kinderen: Jan, Wim, Harry, Frans, Jos en Bets. Alleen Bets is nog in leven; ze woont momenteel in Horst. Evenals hun

broer Pieter kozen Harry en Frans voor de geestelijke staat. Harry was priester van het bisdom Roermond en Frans was jarenlang missionaris in Kameroen. Pieter Hoogers volgde de lagere school te Horst en voltooide zijn studie Gymnasium B met meer dan gemiddelde cijfers. Daarna volgde zijn priesteropleiding die resulteerde in zijn wijding op 1 april 1933.

Hierna werd hij door bisschop Lemmens benoemd tot godsdienstleraar aan het Bisschoppelijk College en tot aalmoezenier van de gevangenis te Roermond. Pieter, toen een broekie van 24 jaar, reageerde ontzet op deze laatste benoeming en bezwoer monseigneur dat hij voor dat werk nog veel te jong was. Daarop sprak Vader Bisschop de gedenkwaardige woorden: "Och joûng, de höbs 'nne aje kop", en de benoeming was een feit.

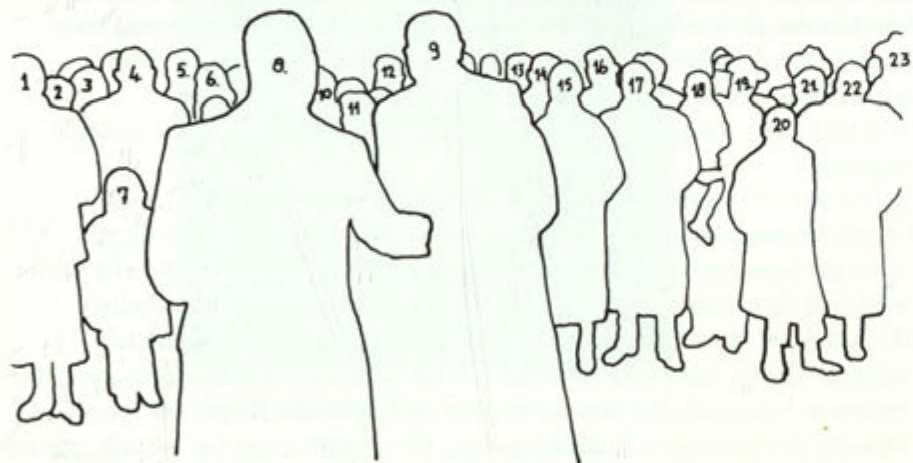
Van 1933 tot 1954 was hij werkzaam in Roermond. Aan het Bisschoppelijk College was hij inmiddels benoemd tot provisor.

In 1955 werd hij benoemd tot de eerste deken van Gronsvelt en opvolger van pastoor Grubben. Deze was, na de dood van de roemruchte pastoor Creusen, vanuit de parochie St.-Servaas naar Gronsvelt gekomen.

Pastoor Grubben werd in Gronsvelt het tweede slachtoffer van een schoolstrijd, omdat het niet gemakkelijk was zowel voorzitter van het kerkbestuur als van het schoolbestuur te zijn. Hij werd voorafgegaan door meester Bèr Bouchoms die in 1934 al de kwalijke gevolgen van deze combinatie van functies moest ondervinden.

Wat had zich, drie jaren vóór de komst van deken Hoogers, in Gronsvelt afgespeeld?

In oktober 1952 overleed het hoofd der school Antoon van den Donk. Ongeveer een maand later, op 21 november, werd Jean van Baal tot zijn opvolger benoemd. Hierdoor ontstond aan de school een vacature. Het toeval wilde dat de geboren Gronsveldeenaar Jeanke Dassen, zoon van Mathieu Dassen, juist was afgestudeerd aan de Rijkskweekschool te Maastricht. Hij solliciteerde en werd door de leden van het kerk/schoolbestuur met algemene stemmen benoemd. Het bestuur bestond uit Christiaan Bouchoms, Nicolaas Dassen, Bèr Jaspars en Eugène Lacroix. De voorzitter van het bestuur, pastoor Grubben, nam contact op met de bisschoppelijk inspecteur Van Nieuwenhoven die hem wees op het bisschoppelijk voorschrift dat aan Katholieke Lagere Scholen in het bisdom Roermond uitsluitend onderwijzers benoemd mochten worden die een Katholieke kweekschool hadden gevolgd. Maastricht kende in die tijd geen Katholieke onderwijsopleiding voor jongens. Er was wel een Katholieke opleiding voor meisjes in Caberg en een opleiding voor broeder-onderwijzer aan de Tongerseweg. In die tijd bestonden er noch

1955. Installatie deken Hoogers. Begroeting van de nieuwe deken door burgemeester Smeets, onder in het dorp bij "Hellemie".

1 Thérèse Braeken 2 ? 3 Toos Willigers 4 ? 5 Hub Wolfs 6 José Doumen 7 ? 8 burgemeester Smeets 9 deken Hoogers 10 Eddy Goessens 11 Jeanne Hollanders 12 Theo Lahaye 13 Theo van Caldenborgh 14 Piet van den Boom 15 Maria Wassenaar 16 Ernest Doyen 17 Zjeng Roks 18 Jan Mingels 19 Zjèun Mingels 20 Zjeng Macheels 21 Giel Aarts 22 Zjeng Dautzenberg 23 Bart van Thoor

1955. Installatie van de deken.

O.V.-jaarkaarten, noch studiebeurzen. Het lag dus voor de hand dat aspirant-onderwijzers naar de Rijksskweekschool gingen en niet naar het dure internaat van de bisschoppelijke kweekschool in Roermond.

Ten gevolge van de genoemde bisschoppelijke oekaze bleef de ondertekening van de Akte van Benoeming dus uit: de inspecteur én de pastoor weigerden te tekenen. Mgr. Lemmens nodigde het kerkbestuur uit voor een gesprek in Roermond. Het bezoek verliep in een buitengewoon goede en ontspannen sfeer. Er werd een goed glas wijn geschonken en na afloop verzocht de bisschop de heren uit Gronsveld de zaak op een goede manier af te handelen. Het gesprek bleef echter zonder resultaat. Voor de eerstvolgende vergadering van het kerk/schoolbestuur stond de benoeming van de onderwijzer op de agenda. Weer werd Jean Dassen benoemd en weer weigerde de voorzitter, pastoor Grubben, te tekenen.

Enige tijd later kreeg Jean Dassen, die als een serieuze jongeman bekend stond, een aanstelling aan de Ondergrondse Vakschool van de Staatsmijnen te Heerlen.

Het bisdom had inmiddels de kwestie voorgelegd aan het R.K. Centraal Bureau te 's-Gravenhage. Het bureau was van mening dat de

rechtspersoonlijkheid van een parochiebestuur, ingevolge de wet op de kerkgenootschappen (1856) berustte bij het bisdom. Met deze wet in de hand claimde het bisdom het recht om de benoeming van Jean Dassen niet uit te voeren. In zijn plaats benoemde de pastoor Lou Heynens uit Meerssen tot onderwijzer aan de St.-Martinusschool. Het mag meer dan toevallig heten dat deze de zoon was van de secretaris van de Limburgse Bedevaarten. De leden van het kerkbestuur ontvingen een brief van mgr. P. van Odijk, de vicaris van het bisdom, waarin hun oneervol ontslag werd verleend. Op suggestie van de pastoor en Bèr Jaspars, een vriend van de vader van P. van Odijk, ging het pas

1960. V.l.n.r. Jo Schrijnemaekers, Frans Dassen, Zjèun Bouchoms, Fer Schrijnemaekers, Door van de Weerdt, Zjeng Martin, deken Hoogers.

benoemde hoofd der school, Jean van Baal, bij Van Odijk op bezoek teneinde hem de situatie nog eens uit te leggen. Tijdens het gesprek voerde Van Baal aan dat uiteindelijk pastoor Grubben het slachtoffer was van de hele affaire en dat deze in grote moeilijkheden was komen te verkeren. Het antwoord van Van Odijk luidde: "Jongeman, pastoor Grubben is een priester en alle moeilijkheden dient hij maar te dragen." Nadat het hoofd der school nog opgemerkt had dat de monseigneur van achter zijn bureau makkelijk praten had, werd het gesprek afgebroken en kon hij huiswaarts keren.

Het was enkele weken vóór Pasen en Bèr van den Boorn zou zijn Eerste H. Mis opdragen in de parochiekerk. In die tijd een groot feest. De pastoor stond echter alleen. Sommige inwoners van Gronsveld deden nog pogingen om het oude kerkbestuur terug te krijgen. Met name Jan Segers, Zjêf Haijen en Gus van den Boorn probeerden op allerlei manieren de breuk tussen pastoor en kerkbestuur te lijmen. De pastoor stemde in met deze poging; hij stelde echter als voorwaarde dat Jan Segers, in geval de poging zou mislukken, tot het nieuwe kerkbestuur zou toetreden. Jan was niet erg enthousiast over dit voorstel maar stemde uiteindelijk toe. Alle pogingen tot verzoening liepen

1964. Doop van Jeannine Damzo. V.l.n.r. Zijra Doyen, Lies Damzo, Jeannine Damzo, oma Schipperen, koster Jos Theelen, deken Hoogers.

1965. De deken feliciteert het bruidspaar Jeanne Damzo en Zijra Doyen.

echter op niets uit. De neomist werd daags vóór Pasen afgehaald door de pastoor, echter zonder kerkbestuur.

In de weken hierna trad Jan Segers toe tot het kerkbestuur, samen met Karl Scharnigg, Toine Paquay en Leo Schrijnemaekers. Later zou burgemeester Emile Smeets nog toetreden.

Het bleef echter onrustig in de parochie. Veel parochianen wezen pastoor Grubben als de schuldige in het conflict aan. Voor hem werd het werken in Gronsveld moeilijk. Uiteindelijk koos hij voor een nieuwe parochie, namelijk Meyel in Noord-Limburg, waar hij tot zijn dood bleef wonen. Hij stierf op 95-jarige leeftijd.

Na het vertrek van pastoor Grubben werd de parochie Gronsveld tot dekenaat verheven met, zoals reeds vermeld, Pieter Hoogers als eerste deken. (Hij was overigens niet de eerste deken die in Gronsveld woonachtig was. Ongeveer 150 jaar eerder was pastoor Meyers van Gronsveld zowel pastoor van Gronsveld als deken van het landdekenaat Maastricht. Het was toentertijd nog niet gebruikelijk dat een deken ook woonde in de parochie waarnaar het dekenaat genoemd was.)

Spoedig na zijn aankomst in Gronsveld vernam deken Hoogers wat zich hier had afgespeeld. Doodziek onderging hij zijn installatie door mgr. Feron en daags erna moest hij worden opgenomen in het Academisch Ziekenhuis te

1967. José Willigers voor het eerst als bisschop in Gronsveld. Links burgemeester Emile Smeets, rechts deken Pieter Hoogers.

Nijmegen waar hij onder behandeling kwam van prof. Prick, de eminente neuroloog. Omdat Gronsveld geen kapelaan had, werd pater Terstegen O.P. van het klooster in Rijckholt tot deservitor benoemd. Het genezingsproces van de deken verliep heel traag. Men twijfelde er aanvankelijk zelfs aan of hij wel naar Gronsveld zou terugkeren. Maar na een zeer lange tijd kon hij dan toch zijn intrek nemen in de pastorie. Pater Terstegen vertrok omdat het bisdom inmiddels de pas gewijde Mich Kuppens tot kapelaan had benoemd. Inmiddels was het zus Bets gelukt een huishoudster voor haar broer te vinden: Maria Henkes. Zij bleek een lot uit de loterij. Maria was een hartelijke vrouw die een grote steun was voor deken Hoogers. Naast haar werk op de pastorie poetste ze ook nog de kerk (samen met Maria Segers) en onderhield ze zelfs het kerkhof. In die tijd bestond de regel dat, wanneer een grafkruis afbrak en de familie het niet tijdig repareerde of verving, het grafrecht verviel. Maria heeft in de kelder van de pastorie menig kruis gerepareerd zodat problemen met de familie werden vermeden. De pastorie was een huis waar iedereen welkom was. De missionarissen mgr. José Willigers en pater Toussaint Goessens beschouwden het als hun tweede thuis als ze met vakantie in Gronsveld waren.

In Gronsveld genoot deken Hoogers groot respect. Een echt parochiegeestelijke was hij niet, daarvoor was hij te lang op het Bisschoppelijk College werkzaam geweest. Maar hij was een beminnelijk en bescheiden man die weinig voor zich zelf eiste en steeds klaar stond als men een beroep op hem deed. Zijn hobby was lezen en het onderzoek van de geschiedenis van de parochie Gronsveld en van zijn geboorteplaats Horst. Van zijn baanbrekend werk op dit gebied plukt de sectie Historie van Grueles nu nog de vruchten. Hij kon de dingen sterk relativeren en met één humoristische opmerking een vermeend probleem tot zijn ware proporties terug brengen. Zo herinner ik me het verhaal van mijn grootvader Kasj Waber die door enige vrome zielen uit de parochie bij de deken was aangeklaagd vanwege het feit dat hij de onhebbelijke gewoonte had de kerk pas binnen te komen als de mis tot aan het evangelie was gevorderd en het kerkgebouw voor het communie-uitreiken weer te verlaten. "Wat teungs uch dao noé van, hier Dêke?" De deken velde een Salomonsoordeel: "Och hij zal een zwakke blaas hebben". Een ander voorbeeld van zijn onnavolgbare humor maakte Sjef Daemen mee toen hij de deken na diens emeritaat eens bezocht in Horst. Sjef vertelde hem dat Christiaan Bouchoms het zo erg vond dat hij niet meer op het kerkhof naast de kerk kon worden begraven waarop Hoogers zei: "Sjef, doe de groeten aan Zjêuneke en zeg hem, dat als hij een nacht op het nieuwe kerkhof ligt, hij niet meer terug wil."

1969. 350 – jarig bestaan van de Schutterij. V.l.n.r. Zjêun Bouchoms, Bêr Reintjens, Chrit Houben, burgemeester Van Laar, deken Hoogers, gouverneur Van Rooy.

Nu geschiedde het in die dagen dat de deken door een grote vrees werd bevangen. Door het, in die tijd nog massale, kerkbezoek werd de kerk te klein en moest er naarstig naar een oplossing voor dit probleem worden gezocht. Het aantal missen dat in het weekend werd opgedragen werd vergroot, maar dat bracht onvoldoende soelaas. Daarom besloot de deken de kerk te vergroten. "Gronsveld groeit en de kerk moet meegroeien" schreef hij in het bisschoppelijk weekblad Credo. Als lid van de bisschoppelijke bouwcommissie kende hij ir. Peutz, de bekende architect uit Heerlen. Deze, wellicht azend op een mooie opdracht, noemde onze kerk "eine unvollendete" daarmee voorbijgaand aan het feit dat in een straal van tien kilometer veel "unvollendete" kerken lagen. Niet gehinderd door protesten van verontruste parochianen begon men met de voorbereidingen van de verbouwing. Er werden tekeningen gemaakt en een Belgische firma werd aangezocht om de voorgevel van de kerk in zijn geheel een tiental meters richting vogelstang te verplaatsen. Gelukkig werd dit, voor zowel de schutterij als de parochiekerk, rampzalige plan doorkruist door het feit dat het kerkbezoek sterk begon te dalen en de plannen tot verbouwing dientengevolge in de ijskast moesten

worden gezet. De deken had door zijn keuze voor architect Peutz echter architect Gadiot die op het kasteel van Gronsveld woonde, gepasseerd. Dit zette kwaad bloed. Om zich te "wreken" sprak Gadiot de deken van die tijd af niet meer aan met "deken" maar met "pastoor". De deken, die ook niets menselijks vreemd was, stoorde zich hieraan. Ik herinner me nog de dag dat ik samen het schoolhoofd bezig was met het legen van de achter de school gelegen gierkelders. Met een zogenaamde kattenkop werd het sterk verdunde giervocht in de wei van Bërke Houten gepompt. Daar kwam de deken aangeschreden. Hij keek naar de over het weiland voortdrijvende schuimwolken, daarna wrokkig naar de op 100 meter afstand liggende burcht en sprak toen de onsterfelijke woorden: "Zet 'm maar goed in de zeik". Een groot man.

Door sommige mensen werd hij wel de beeldenstormer genoemd. Toen in het begin van de jaren '60 de kerk een opknapbeurt kreeg, maakte de deken van deze gelegenheid gebruik om de lijsten van de kruiswegstaties te verwijderen en een aantal aandoenlijk lelijke beelden uit de kerk te verwijderen. Eén ervan, Gerardus, staat momenteel in Eckelrade tegenover het Henk Schramcentrum. Ook verplaatste hij het beeld van St.-Martinus te paard naar de console boven het tabernakel, waardoor hij zich de woede van Christiaan Bouchoms op de hals haalde omdat deze een paard op het altaar ongepast vond. Bij deze laatste operatie ontdekte de deken dat aan een vinger van het Mariabeeld links van het hoofdaltaar een ring zat. Nader onderzoek bracht aan het licht dat het de trouwring was van koster Jos Theelen die op het laatste ogenblik zijn huwelijk had afgeblazen.

Hoe gemoedelijk en minzaam de deken ook was, als het nodig was kon hij ook zijn tanden laten zien. Gedurende zijn ambtstermijn werd Rijckholt, dank zij de inspanningen van deken Hoogers, tot rectoraat verheven. Pater Laurentius Teeuwen O.P. was de eerste rector. Enige tijd erna deed zich op de lagere school in Gronsveld een geval van ongeoorloofd schoolverzuim voor. De zaak werd hoog gespeeld. Toen de deken erachter kwam dat pater Teeuwen en pater Terstegen over deze kwestie bij inspecteur Kats waren geweest, vertelde hij de paters dat, als ze zich nog eenmaal op een dergelijke manier zouden opstellen, hij alles in het werk zou stellen om het rectoraat op te heffen.

In 1975 ging hij met emeritaat en vestigde zich in zijn geboorteplaats Horst, waar hij op 4 november 1981 plotseling overleed.

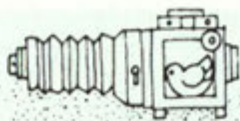
Zijn bidprentje noemt hem een onvergetelijke mens en een levensblijve priester. Ik kan daar van harte mee instemmen.

Deken Hoogers met het Allerheiligste. Gekniel kapelaan Thijssen en pater Joskin.

Mijn dank aan enkele oud-collega's van de lagere school in Gronsveld voor hun hulp bij het samenstellen van dit artikel.

Gilles Jaspars

± 1960. Pierre Pinckaers en Jean van den Boom.

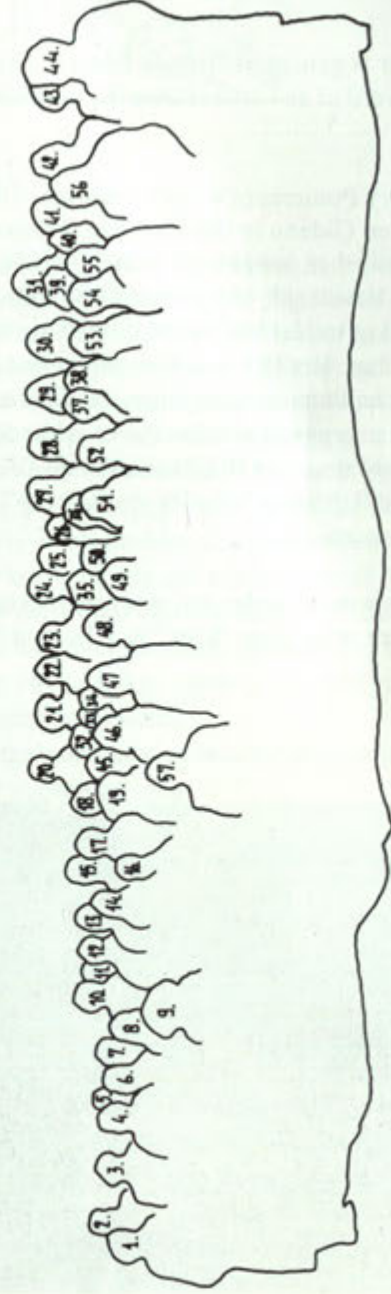
1946. "De nieuwe kerststal van de pastoor", een kerstspel van Godfried Bomans.

1946. Maria: Nét Dassen. Jozef: Theo Lahaye.
V.l.n.r. Rina Dassen, Miet Mingels, Corry Dassen, Mia Reintjens, Elly Smeets, ?, Anna Kevers.

Januari 1976. Jongerenkoor

1 Marjo van Hooren 2 Jo Donders 3 Marloe Goessen 4 Karin Goessen 5 Annemie Lemmens 6 Nicole Goessen 7 Hannie Spronck 8 Vera de Kok 9 Ton Plantaz 10 Sjeff Cars 11 Ellen Bouchoms 12 Frank Donders 13 Lucien Goessen 14 Lieke Damzo 15 Kapelaan Quadvlieg 16 Tonnie Gorissen 17 Roger Daermen 18 Paul Heynen 19 Myriam Wolfs 20 Pierre Gorissen 21 Lizette Goessens 22 Aline Lemmens 23 Gina Hayen 24 Johanna Segers 25 Phia Oostenbach 26 Lilian Roes 27 Jacqueline Spronck 28 Katja Roes 29 Margo Spronck 30 Gerda Pinckaers 31 Carla Goessens 32 Peter Paul Biermans 33 Marjo Goessen 34 Marina Hulsch 35 Marie Louise Jacobs 36 Liesbeth Span 37 Ineke Devue 38 Ingrid Jansen 39 Hennie Hayen 40 Frans Bernards 41 Piet Daermen 42 Guido van de Mullen 43 Ton Mertz 44 Jan van Baal 45 Nicoline Janssen 46 Gerda Gorissen 47 Jolanda Bouchoms 48 Marie Louise Dodemont 49 Theo Halders 50 Karien Mingels 51 Karin Hulsch 52 Anita de Graaf 53 Désirée Wolfs 54 Gerda Theunissen 55 Lizette Halders 56 Theo van de Weerd 57 Peter van der Mullen

Geziën

De foto uit het vorige nummer is genomen "Bié de Börger" (Rijksweg 4). In het maartnummer van 1997 werd al een artikel over deze woning geschreven.

Marjet Beks en haar man Harry Pomerantz wonen sinds mei 1986 met hun kinderen Rebecca, Benjamin en Gideon in deze woning. De tuin is hun grote hobby. Deze werd opnieuw door hen aangelegd. Achter in de tuin werd een mooie lei-peer tegen de muur bevestigd. Marjet heeft een voorliefde voor fruitbomen en door een gelukkig toeval had het IKL interesse in de wei die aan de overkant van hun huis ligt. Het IKL zou hier negen hoogstamfruitbomen willen planten. Marjet had hier natuurlijk geen enkel bezwaar tegen. Er moest echter wel de garantie gegeven worden dat er zeker één Groéselder Kleumpke bij zou zijn. Dit werd door het IKL beloofd. Als alles doorgaat zoals gepland, zullen er aan de Rijksweg "oonder ién 't duerp", vanaf 1999 weer hoogstamboomgaarden staan.

Op onderstaande binnenplaats worden ieder jaar weer de lekkerste fruitsoorten verkocht. Wie weet waar deze "koer" zich bevindt?

Sjef Caris

Natuur

Rariteiten

Het slechte weer met heel veel regen is er wellicht debet aan dat er dit jaar minder op uit is getrokken en dat er dus minder bijzondere waarnemingen zijn gedaan dan in de afgelopen jaren. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat niet alle waarnemingen in deze rubriek worden opgenomen. De sectie natuur behoudt zich het recht voor om meldingen in twijfel te trekken. Een melding van een hier broedende flamingo zult u niet snel in dit artikel aantreffen. Een andere reden van niet plaatsing kan zijn dat het weliswaar een bijzondere waarneming betreft maar dat de waarneming al in een eerder artikel uitvoerig is besproken. Daaraan willen wij nog toevoegen dat eigenlijk elke waarneming een bijzonderheid is. Bekijk een spreeuw, lijster of ekster maar eens door een verrekijker. U zult zien dat deze "grauwe" vogels beschikken over de meest fantastische kleuren. Hang deze winter maar eens een voederbakje, -touwje of -nestje op en u zult verbaasd staan van wat hier zoal op af komt.

Dat er toch ongeloofwaardige waarnemingen in dit artikel kunnen terecht komen, zult u verderop lezen.

Ooievaars

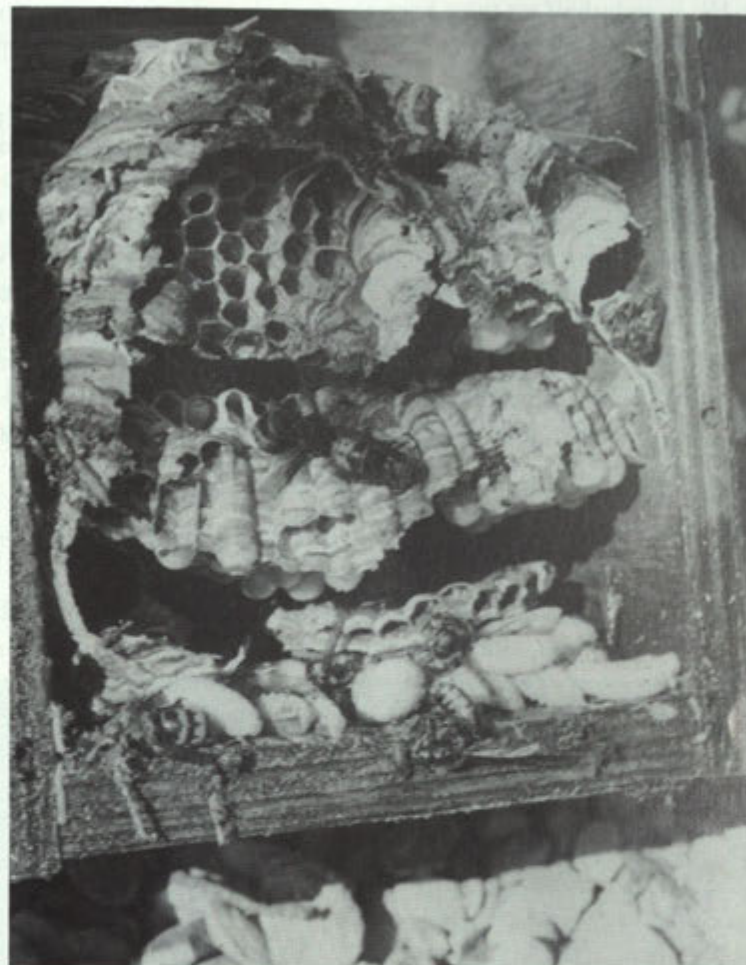
Dit jaar geen broedende ooievaars. Dat zou ook te mooi geweest zijn. Maar toch weten de ooievaars onze contreien steeds beter te vinden. Eind april verbleven gedurende enkele dagen twee exemplaren in de buurt van huize St.- Joseph. De heer en mevrouw Becker uit Cadier en Keer waren zo fortuinlijk deze vogels daar van redelijk dichtbij te kunnen observeren. Zo konden zij vaststellen dat beide ooievaars geringd waren. Eén vogel droeg de ring boven de voet en de ander boven het enkelgewricht. Hun fortuin was nog niet op! Op zaterdag 9 mei zagen ze in de weilanden aan de Bronckweg, nabij de boerderijen van de gebroeders Hartman, drie ooievaars. Nog diezelfde dag zijn deze vogels, die overigens geen ringen droegen, verder getrokken.

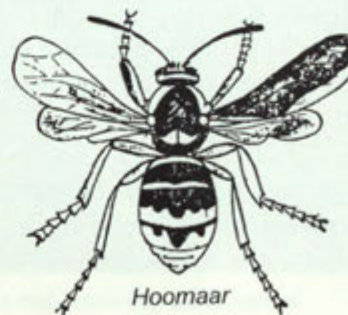
Hoornaar ("hoerèik")

Het gebeurt niet vaak dat een insect van enkele centimeters groot de wereldpers haalt. Deze zomer lukte het de hoornaar. Helaas was de aanleiding voor al die aandacht een zeer trieste. Een Nederlandse toerist kwam in Canada te overlijden ten gevolge van een steek van zo een hoornaar. Wat er vervolgens allemaal over deze wespensoort in de krant verscheen, grenst aan het ongelooflijke. Ze werd verward met de horzel die haar eitjes in koeien- en paardenruggen legt; drie steken zouden een mens en zeven steken een paard doden. Ook de Groéselder Diksjeñer vermeldt: Vreuger zaagte de lûi: "Ziëve hoerèike sjtëken e përd kepot". In feite maakt het geen verschil of je door een wesp of hoornaar gestoken wordt. Wat bepalend is, is de mate van gevoeligheid van het slachtoffer. De ongelukkige toerist zou zeer waarschijnlijk hetzelfde lot getroffen hebben als hij was gestoken door een gewone wesp.

Overigens is de hoornaar veel minder agressief dan de gewone wesp. De hoornaar zal alleen dan steken als hij zich bedreigd voelt. En toch heeft hij een slechte reputatie. Waarschijnlijk komt dit door de afmeting van het

Het uitgeroeide nest van hoomaars in een koolmeesnestkastje.

Hoornaar

Wesp

insect. Hij is anderhalf tot twee keer zo groot als een gewone wesp en tijdens de vlucht is het brommen duidelijk hoorbaar. Kortom een imposante verschijning!

De hoornaars maken evenals de gewone wesp een nest van hout en speeksel. Vaak kiezen ze een holle boom of vogelnestkastje uit. Ook komt het voor dat ze hun nest tussen de takken van een struik vlechten. De kranten suggereerden tevens dat de hoornaar in Nederland zeer zeldzaam is. Wat Zuid-Limburg betreft klopt dit in elk geval niet. Jaarlijks worden ze vrij algemeen waargenomen. Ook midden in Gronsveld. Zo werden wij begin april getipt om nog even wat foto's te nemen van een pas uitgeroeid nest. De hoornaars hadden een koolmees uit zijn nestkast verdreven en er vervolgens hun nest van gemaakt. Deze keuze bleek een verkeerde te zijn. De nestkast hing te dicht bij spelende kinderen. En wetende wat er in Canada is gebeurd, waren de genomen maatregelen begrijpelijk.

Visarend

Elk najaar krijgen vogelaars de kriebels, wetende dat de vogeltrek steeds voor verrassingen zorgt. Het waarnemen van een visarend op trek is echter geen verrassing meer. Zeker niet meer in de Eijsder Beemden gedurende de periode van half september tot half oktober. Maar toch! Als je op een ochtendwandeling langs de Maas, om precies te zijn op 27 september, binnen één uur vier visarenden ziet overtrekken, dan is er wel weer sprake van een verrassing.

Eén visarend onderbrak plotseling de trek, speurde in het water naar prooi en dook vervolgens pijlsnel naar beneden. Enkele seconden later vloog hij, met de vis stevig in de klauwen, richting St.-Pietersberg.

Deze waarnemingen zijn niet op zichzelf staande feiten. Het gaat steeds beter met de stand van de visarend. De hier overtrekkende visarenden hebben hun herkomstgebied in Zweden waar begin jaren tachtig de populatie werd geschat op 2000 paren. Inmiddels is de populatie vrijwel verdubbeld. Visarenden overwinteren in tropisch Afrika en in toenemende mate wordt de soort ook overwinterend aan de Middellandse Zee aangetroffen.

De voorjaarstrek speelt zich af in april en mei. Uit tellingen is gebleken, dat ongeveer de helft van de overwinteraars terugkeert. De tussentijds opgetreden sterfte komt voor een belangrijk deel op rekening van afschot in het gebied rond de Middellandse Zee.

De kerkuil

Donderdag 2 april werden we door Bert Janssen uit de Meester Claessensstraat gebeld met de mededeling dat zij een gewonde kerkuil had gezien nabij het viaduct van de autoweg (voor insiders "Wiégerswègske"). Omdat de uil een hulpeloze indruk maakte, heeft Bert hem (of haar) met haar jas gevangen en bij ons thuis gebracht.

Na het nemen van enkele foto's hebben we de kerkuil dezelfde avond nog naar het roofvogel-opvangcentrum in Neerbeek gebracht. Dit centrum wordt gerund door Jo Erkens, bekend van de KRO-televisieserie "Natuur in eigen land". Jo Erkens en zijn vrouw hebben onze kerkuil grondig onderzocht (met handschoenen). Hij bleek sterk vermagerd maar had geen breuken. Mogelijk was er een kleine kneuzing op een vleugel, maar dit zou niet ernstig zijn. Volgens Jo had de vogel waarschijnlijk last van " 't gël" (Trichomoniasis), een ziekte die ook onder postduiven slachtoffers maakt. Er zijn echter goede preparaten op de markt waarmee deze ziekte met succes te bestrijden is.

Jo Erkens inspecteert de zieke kerkuil.

Toon van de Weerdt met de uil. Let op de afhangende vleugels.

Jo Erkens vertelde verder nog dat kerkuilen niet agressief zijn en dat ze meesters zijn in het simuleren. Ze kunnen zich geheel tegen de grond drukken en de indruk wekken ziek te zijn.

Onze kerkuil moest 10 dagen in het asiel blijven om aan te sterken. Wij zouden telefonisch bericht krijgen en de vogel zou op zijn vindplaats worden teruggezet.

Helaas heeft deze prachtige vogel het niet gehaald. Volgens Jo had de uil een zware klap tegen zijn kop gehad, wat gezien de vindplaats langs de autobaan zeer wel mogelijk is.

Hij had inwendige bloedingen en weigerde te eten. Ook het "stoppen" van voedsel mocht niet meer baten. Jo zou de kerkuil opsturen naar het onderzoekslaboratorium in Lelystad om zo de werkelijke doodsoorzaak te achterhalen. Wij zouden nog bericht krijgen.

Het is natuurlijk jammer dat deze vogel het loodje heeft gelegd, net op een moment dat we goede hoop hadden op het eerste broedgeval sinds jaren in Gronsveld. Toch blijven we optimistisch omdat er momenteel in ons dorp al drie locaties bekend zijn waar de kerkuil een van onze nestkasten bezoekt.

Vreemde vogel

In april 1998 werd het Savelsbos en met name "de Sjêhelder" opgeschrikt door een niet eerder gesignaleerd wezen. Het was, naar zeggen van de melder, een meer dan 5 meter hoog, 6 meter lang gevaarte dat beschikte over een enorme grijparm. De sectie natuur was natuurlijk snel, gewapend met fototoestel ter plaatse. Determinatie leerde dat het een graafmachine betrof (machinadrex machinadrex) van de firma Rietdijk uit Gronsveld. De graafmachine, bestuurd door eigenaar Jan Piet, was door de stichting Grueles, in overleg met Staatsbosbeheer, ingezet om de betonnen vijverbak in het bos te ontdoen van een laag modder van een meter dik.

Dit werk werd voorheen verricht door enkele leden van de sectie Natuur. Nadat bij een aantal leden ernstige rugklachten ontstonden, werd gezocht naar een andere oplossing. Jan Piet Rietdijk had deze oplossing voorhanden. De poel, die door de regelmatige aanvoer van modderwater bruin gekleurd blijft, kan er nu weer een paar jaar tegen. Als de amfibieën het zouden kunnen, zouden ze Jan Piet een bedankbriefje sturen.

We hopen dat de weergoden ons in 1999 en volgende jaren beter gezind zijn en dat we veel mogen zien in onze eigen omgeving. U kunt uw meldingen nog steeds doorgeven "aon 'nne vaan Grueles".

Sectie Natuur

Inhoudsopgave "Grueles" jaargang 18, 1998

Rubriek en artikel

afl.

blz.

Archeologie

De prehistorische vuursteenmijn
van Rijckholt en "Het geheim van
de Schoone Grubbe"

1

37

Dialect

De sjoenen tiéd

1

3

M'n loods

2

44

De Kërmes

3

84

Milke

4

128

Foto

-

1

29

-

2

60

-

3

99

-

4

162

Geziën

-

1

33

-

2

65

-

3

103

-

4

166

Historie

Guillaume Pournoye en Helena

Potmans. Een stukje familie-

geschiedenis

1

7

Kasteel Gronsveld

2

52

Ich sjriéf mich

3

119

Gronsveld en Rijckholt tijdens de

Eerste Wereldoorlog

4

132

Ich sjriéf mich

4

142

Kên d'r hön nog

Gil van d'r pap

1

18

Mathieu van 't Mejeurke

2

66

Vic van Nêle

3

87

Deken Hoogers

4

150

Natuur

Uüver krôddele en kwakvrösj

1

34

Kat-uilen

2

46

De jeugdnatuurgroep: Wie maakt

wie enthousiast?

3

104

Rariteiten

4

167

Streekmuseum

Wat maog 't ziën?

1

16

Wat maog 't ziéu?

2

78

Nieuwe aanwinsten

2

79

Wat maog 't ziën?

3

110

Nieuwe aanwinsten

3

110

Wat maog 't ziën?

4

148

Van aal en nog get

Grueles ziet ze vliegen

3

112

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsvelt. Tel. 043-408 / 4081575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 043-4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door f 22,50 over te maken op Rabobank Gronsvelt, rek.nr. 11 75 15 000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers f 6,75.

